

З ІСТОРІЇ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ

СумДПУ імені А.С. МАКАРЕНКА

Поява педагогічного колективу професійних географів у Сумському педінституті у вигляді секції географії сталася у 1979 р., коли було здійснено перший набір студентів на спеціальність “Вчитель географії та біології”. Власне кафедра географії постала у 1982 р., яку до 1986 року очолював канд. геогр. наук, доцент П.Р. Кулик. У перші роки діяльності кафедри переважала навчальна робота, але в цей же час проводяться дослідження ґрунтового покриву (Б.М. Польський), агрокліматичних (В.О. Тюленєва) та природно-рекреаційних ресурсів (Л.І. Нікітенко) Сумщини, її корисних копалин (Г.П. Крейденков, В.В. Добрачова).

У 1986-1987 роках обов'язки завідувача кафедри виконував канд. геогр. наук, ст. викладач В.Ю. Рябой, а починаючи з 1987 року – кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент Г.П. Крейденков. В цей час досягається певний баланс між природничо- та суспільно-географічними дослідженнями, з'являються публікації присвячені вивченню населення і господарства області (М.І. Білик, О.В. Черняков, Г.Г. Леонтєва). У 1991-1993 рр. виконується господарна тема з геоecологічного дослідження басейну р. Псел в межах Сумської області; географи беруть активну участь в польових геологічних (Г.П. Крейденков, В.В. Добрачова), гідро-метеорологічних (В.О. Тюленєва), геохімічних (О.В. Бова) та інших дослідженнях, розробці методики оцінки антропогенного навантаження на природні комплекси (С.І. Сюткін, В.О. Мартиненко).

У другій половині 1980-х рр. природничо-географічний факультет СДПІ ім. А.С. Макаренка обслуговував потреби у підготовці вчителів географії не тільки для Сумської, але й Полтавської областей, набори на спеціальність “Вчитель географії та біології” зросли до 125 студентів на рік. Чисельно зріс і викладацький склад кафедри географії. Постало питання про диверсифікацію навчальних географічних структур. В більшості педагогічних інститутів в той час використовувався поділ на кафедри фізичної та економічної географії. Сумські географи вирішили піти іншим шляхом, створивши кафедри загальної та регіональної географії.

2 жовтня 1991 року в складі кафедри географії була виділена секція регіональної географії, яка з 1 вересня 1993 року перетворюється на самостійну кафедру. Її очолив доктор географічних наук, професор Б.М. Нешатаєв. На кафедрі регіональної географії в цей час працювали кандидати географічних наук, доценти Г.Г. Леонтєва, П.І. Меркулов, О.В. Черняков, старший викладач Г.О. Бондаренко, асистенти М.І. Білик, В.Д. Василєга, О.В. Власенко, В.О. Марти-

ненко, С.І. Сюткін. Лаборантський корпус кафедри становили Н.В. Михайленко, І.І. Сюткіна, О.Л. Ткаченко.

Кафедру загальної географії очолював кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент Г.П. Крейденков, на кафедрі працювали кандидат географічних наук, доцент В.О. Тюленева, кандидат технічних наук, доцент О.М. Прилепський, старші викладачі Д.І. Яценко, Т.В. Марченко, асистенти В.В. Добрачова, В.І. Міщенко та інші. Лаборантами кафедри працювали К.П. Дудчеко, О.В. Карпенко, А.І. Проїдак.

Як підведення підсумків багаторічної плідної праці з комплексного географічного дослідження території Сумської області, під егідою обох кафедр географії та Сумського відділу Географічного товариства були проведені науково-практичні конференції – обласна на тему “Раціональне використання природних ресурсів Сумщини та їх вивчення в школі” (1992 р.) та міжрегіональна науково-практична конференція “Заповідна справа на Сумщині” (1994 р.). Після останньої склався своєрідний колектив однодумців, який існує й досі та працює над формуванням басейново-ландшафтної концепції оптимізації територіальної структури природокористування. До значних досягнень сумських географів слід віднести також створення атласу Сумської області, який побачив світ у 1995 році. Авторами карт атласу стали географи педагогічного інституту: М.І. Білик, О.В. Бова, В.Д. Василега, В.В. Добрачова, Г.П. Крейденков, Г.Г. Леонтьєва, В.О. Мартиненко, П.І. Меркулов, П.І. Прищенко, С.І. Сюткін, В.О. Тюленева, О.В. Черняков.

Ускладнення соціально-економічного життя в країні, суттєве скорочення державного фінансування та набору студентів, систематичні не виплати зарплати привели до кадрових втрат – трудової еміграції провідних викладачів, особливо з кафедри регіональної географії (Б.М. Нешатаєв, П.І. Меркулов, О.В. Черняков), на викладацьку роботу до Сумського державного університету переходять В.О. Тюленєва і В.Д. Василега, а В.О. Мартиненко – головним спеціалістом відділу економічного аналізу і прогнозування Сумської обласної Ради народних депутатів. З 1 вересня 1994 року кафедру регіональної географії очолив кандидат географічних наук О.В. Бова, який повертається до Сум після закінчення цільової аспірантури. Він же протягом 1994-2002 рр.

У другій половині 1990-х рр. у Сумському педагогічному інституті проводиться суттєве скорочення штатів, що не оминуло і географічні кафедри, зростає навантаження на викладачів. Як наслідок, 1 вересня 1997 року відбувається об'єднання кафедр загальної і регіональної географії в одну кафедру географії. Завідувачем об'єднаної кафедри знову обрано кандидата географічних наук,

доцента О.В. Бову. Науковий авторитет колективу в цей час підтверджують неодноразові звертання обласної державної адміністрації за консультаціями, експертизами, прогнозами. Кандидатські дисертації захищають випускники кафедри О.Г. Мордвинов, Л.І. Попкова, Н.В. Хлонь, А.О. Корнус. Виконується низка госпдоговірних тем, зокрема, пов'язаних з паспортизацією малих річок Сумщини (В.О. Тюленева), досліджується система шкільного обслуговування, виявляються села “групи ризику” (Г.Г. Леонтєва) та ін. Підтримується тісний зв'язок із школою, зокрема друкується один з перших в Україні регіональних підручників „Географія Сумської області” (Г.Г. Леонтєва, В.О. Тюленева, Д.І. Яценко), який витримав кілька видань і робочий зошит “Географія Сумської області” (Г.Г. Леонтєва, В.О. Тюленева, Д.І. Яценко, О.Л. Ткаченко) та ін. Крім вищеназваних осіб, у різні роки на кафедрі працювали викладачі В.О. Попков, Л.І. Попкова, Т.Г. Яременко, О.М. Мащенко, Ж.М. Мокренко, С.І. Меркулова, лаборанти Л.О. Залевська, І.П. Білих, Л.В. Маслова, Н.Д. Дмитрієва.

Перший ряд: Яценко Д.І., Тюленева В.О., Дудченко К.П., Сюткіна І.І., Ткаченко О.Л., Чайка В.В. **Другий ряд:** Пройдак А.І., Крейденков Г.П., Бова О.В., Сюткін С.І., Корнус А.О., Буц Ю.В.

Рис. 1. Кафедра географії у 1999 році

Певні надії колектив кафедри в цей час покладав на збільшення кількості студентів заочної форми навчання, набір на яку розпочався у 1997 році, відкриття навчально-консультаційного пункту в м. Путивль у 1998 р. Перший ви-

пуск вчителів географії на заочному відділенні в Сумах відбувся у 2002 р., у Путивлі – у 2003 р. Зусиллями членів відділу та науковців кафедри географії, за сприяння інших кафедр природничо-географічного факультету, в рамках святкування 75-річчя степового заповідника “Михайлівська цілина” проведено міжнародну науково-практичну конференцію. Викладацький склад кафедри географії – активні організатори та автори факультетського збірника наукових праць „Природничі науки”, який згодом виріс до міжнародного наукового щорічника „Екологія і раціональне природокористування”.

Значне поліпшення кадрового забезпечення “об’єднаної” кафедри географії (захистили кандидатські дисертації С.І. Сюткін і Ю.В. Буц, повернувся до Сум проф. Б.М. Нешатаєв), набір студентів на нові спеціальності “Вчитель географії та англійської мови” (2001 р.), “Вчитель історії та географії” (2002 р.), відкриття магістратури із спеціальності “Географія” (2002 р.) та підготовка до її акредитації знову призводять до відтворення в СумДПУ двох географічних кафедр: загальної географії та регіональної географії. Рішенням Вченої ради університету від 30 вересня 2002 року створюється кафедра регіональної географії у складі професора Б.М. Нешатаєва (завідувач), доцентів Г.Г. Леонтєвої та С.І. Сюткіна, асистента В.В.Чайки, старшого лаборанта І.І. Сюткіної. Кафедра загальної географії має у своєму складі доцентів О.В. Бову (завідувач), А.О. Корнуса, В.О. Тюленєву (за сумісництвом), старших викладачів Д.І. Яценко і В.Г. Євтушенка, асистента О.Л.Ткаченко, завідувача лабораторії О.С.Данильченко і лаборанта Д.О.Бойко.

Однак, несприятливі соціально-демографічні тенденції в області, відкриття географічних та суміжних спеціальностей в інших університетах призвели до багатьох ускладнень у роботі обох географічних кафедр. Припинився набір на заочне відділення спочатку в Сумах, а згодом і в Путивлі. На денному відділенні не оголошується набір на спеціальності „історія та географія”, „географія та англійська мова”.

У цих умовах географи природничо-географічного факультету зосередилися на підготовці студентів однієї академічної групи за спеціальністю „географія та біологія”, зберігаючи значний обсяг наукової, науково-методичної, організаційної роботи. Захищають кандидатські дисертації випускники кафедри В.В.Удовиченко і О.В.Говорун, значно зріс рівень наукових та навчально-методичних публікацій, створюються монографії, підручники, навчальні посібники; результати досліджень сумських географів публікуються у багатьох провідних фахових виданнях. Збільшилася кількість наукових конференцій, проведених зусиллями географів Сумського педагогічного університету. У 2004 році

проведено Всеукраїнську студентську наукову конференцію „Актуальні проблеми дослідження довкілля”, а у 2006 році – Всеукраїнську науково-практичну конференцію „Сучасні проблеми геоекології та раціонального природокористування Лівобережної України”, присвячену 160-річчю з дня народження В.В. Докучаєва.

За останні роки викладачами кафедри загальної географії підготовлено низку навчальних посібників з географії України, географії материків і океанів, палеогеографії антропогену (О.В. Бова, А.О. Корнус), метеорології та гідрології (В.О.Тюленева). Колективом кафедри регіональної географії створена серія підручників та посібників з економічної і соціальної географії України, економічної і соціальної географії світу, географії населення, економічної і соціальної географії Сумської області (Г.Г. Леонтєва, С.І. Сюткін), ландшафтам Передуралля присвячена робота Б.М. Нешатаєва. Щорічно видається міжнародний збірник наукових праць „Екологія і раціональне природокористування”, у 2006 р. вийшов новий Атлас Сумської області, у підготовці до видання якого взяли участь і викладачі географічних кафедр. А.О.Корнус розробив спеціальний зміст кількох карт, рецензентом економіко-географічних карт виступив Сюткін С.І.

Члени кафедр загальної і регіональної географії підтримують зв'язки з школами області, консультують дослідницькі роботи в Малій Академії Наук, є членами журі III-IV етапів Всеукраїнської олімпіади з географії, обласного етапу конкурсу-захисту наукових робіт Малої АН, обласного туру конкурсу “Вчитель року” в номінації “Географія”. На базі кафедр організовано підвищення кваліфікації методистів районних та міських відділів освіти.

1 вересня 2007 року дві географічні кафедри були об'єднані в одну – кафедру загальної та регіональної географії. У 2009 р. кандидатську дисертацію захистила О.Г. Корнус, поповнивши географічний колектив університету. Натомість О.Л. Ткаченко перейшла працювати до Сумського інституту післядипломної педагогічної освіти. Станом на 2012 рік колектив кафедри – невеликий, працьовитий. Завідувач кафедри – доктор географічних наук, професор Борис Миколайович Нешатаєв, на кафедрі працює 4 кандидати географічних наук, доценти А.О. Корнус, О.В. Бова, С.І. Сюткін, Г.Г. Леонтєва, О.Г. Корнус, ст. викладач В.В. Чайка і викладач О.С. Данильченко, яка також виконує обов'язки зав. лабораторією, ст. лаборантом працює С.І. Сюткіна.

Науковий потенціал колективу кафедри підтверджується щорічними випусками „Наукових записок Сумського державного педагогічного університету. Серія географічні науки”, який з 2010 року прийшов на зміну збірнику наукових праць „Екологія та раціональне природокористування” і перетворився на

міжнародний; проведенням, спільно з іншими кафедрами факультету, I-V Всеукраїнських науково-практичних конференцій „Актуальні проблеми дослідження довкілля” (2008-2013) та I і II Всеукраїнських науково-практичних конференцій «Сучасні проблеми та перспективи навчання дисциплін природничо-математичного циклу» (2011-2012). Викладачі кафедри загальної географії взяли активну участь у підготовці спецвипуску газети „Краєзнавство. Географія. Туризм”, повністю присвяченого Сумській області (2008); ними створено навчальні посібники та монографії „Географія Сумської області: природа, населення, господарство” (А.О. Корнус, Г.Г. Леонтьєва, О.Г. Корнус, 2010) та „Сфера обслуговування населення Сумської області: суспільно-географічні аспекти” (О.Г. Корнус, А.О. Корнус, 2009), підготовлені спільно з науковцями Київського та Харківського національних університетів та Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Зліва праворуч: С.І. Сюткін, І.І. Сюткіна, Г.Г.Леонтьєва, О.Г. Корнус, Б.М. Нешатаєв, О.В. Бова, О.С. Данильченко, А.О. Корнус, В.В. Чайка

Рис. 2. Кафедра загальної та регіональної географії у 2012 році

На сьогодні кафедра загальної та регіональної географії є випусковою кафедрою для підготовки фахівців із вищою освітою за напрямом 6.040104 Географія* (бакалавр) та спеціальностями 7.04010401 Географія* (спеціаліст), 8.04010401 Географія* (магістр). Разом з дипломом географа, викладача геог-

рафії, випускники отримують додаткову спеціальність 7.04010201 Біологія* та кваліфікацію вчителя географії, біології та економіки, організатора з краєзнавчо-туристичної роботи. Якісна професійна підготовка у поєднанні з додатковою спеціальністю і спеціалізаціями суттєво підвищують конкурентноздатність випускників кафедри на ринку праці. Кращим випускникам кафедра надає рекомендації для вступу до аспірантури як нашого університету, так і до аспірантур інших університетів чи наукових установ.

На кафедрі функціонують навчальні кабінети геології та палеогеографії, землезнавства, картографії, фізичної географії та геоекології. Отримані теоретичні знання студенти закріплюють під час експедицій та навчальних практик, які проходять у різних регіонах України. За понад 30 років існування географічної освіти і науки у Сумському педагогічному університеті тут підготовлено близько 2000 вчителів географії, 1 доктор і більше 10 кандидатів наук.

Редакційна колегія,

2014 р.